

ЕКОНОМІЧНА ДОСТУПНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ДО ЯКІСНОГО І БЕЗПЕЧНОГО ПРОДОВОЛЬСТВА

***КОШКАЛДА І.В., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
ШЕЛУДЬКО А.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, ДОКТОРАНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Продовольча безпека – здатність країни забезпечити людям доступ до якісних та корисних продуктів харчування [1]. Тобто основний наголос при забезпеченні продовольчої безпеки країни повинен бути зроблений на кількості, якості та доступності продовольства в Україні. Згідно з Римською декларацією про всесвітню продовольчу безпеку [2], кожна країна повинна забезпечити право людини на повноцінне харчування. В цьому документі зазначені такі компоненти продовольчої безпеки: фізична і економічна доступність, продовольча незалежність, надійність відносно сезонних і погодних коливань та стійкість зростання виробництва.

Проблема продовольчої безпеки стосується майже всіх аспектів функціонування держави: від оборони та готовності боротьби з надзвичайними ситуаціями до перспектив довгострокового розвитку. Але найголовніше – вона пов'язана з якістю життя населення. За сухими цифрами та діаграмами без перебільшень прихована доля мільйонів людей. Корисний і різноманітний раціон – це здоров'я, а відтак – щастя і довголіття кожного. Фінансова доступність – можливість витратити кошти не лише на продукти харчування, а й задовольнити інші потреби: одяг, ліки, відпочинок, освіту. Це збільшення купівельної спроможності сімей, а тому й зростання попиту на інші – нехарчові товари.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до проекту Закону України «Про продовольчу безпеку України» [3] одним із основних принципів формування продовольчої безпеки є фізична та економічна доступність якісних та безпечних харчових продуктів для всіх категорій населення в кількості, що необхідна для активного і здорового життя. В цьому ж проекті Закону зазначено що економічна доступність харчових продуктів – це стабільна можливість придбання усіма соціальними і демографічними групами населення основних харчових продуктів в цінах, обсягах, асортименті та відповідної якості, необхідних для забезпечення раціонального харчування. Саме можливість придбання відіграє ключове положення у цьому

формулюванні і визначається купівельною спроможністю, а саме доходами населення.

Дослідженням матеріального добробуту, рівня життя сільського населення присвячені наукові праці П.П. Борщевського, В.В. Вітвіцького, В.С. Дієсперова, М.К. Орлатого, П.Т. Саблука [4].

На думку І.В. Федулової, визначальним фактором економічної доступності продовольства є рівень економічного та соціального розвитку суспільства країни. Від нього залежить можливість різних верств населення споживати у необхідному обсязі та асортименті продукти харчування, закупаючи їх за ринковими цінами, виробляючи у власних підсобних господарствах тощо. В Україні відбувається постійне поглиблення диференціації доходів населення, так як різниця між крайніми групами з найнижчими та найвищими рівнями доходів досить істотна. Підвищення економічної доступності продовольства має ґрунтуватися, насамперед, на зростанні доходів населення, передусім найбідніших його верств та обґрунтованих роздрібних цінах на продовольчі товари, а також потужній програмі їх бюджетної адресної підтримки [5].

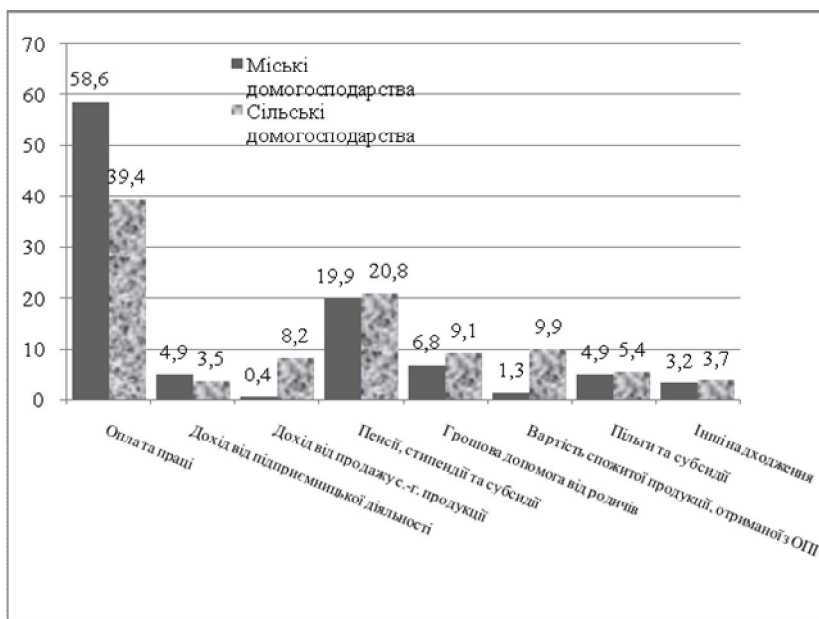
Як зазначає В.І. Борейко, достойна оцінка трудового капіталу, яка визначається рівнем доходів працюючої частини населення, є передумовою успішного та динамічного соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Однак рівень збільшення доходів населення України протягом 2000-2008 років, коли в країні зростав валовий внутрішній продукт, був недостатній для того щоб більшість сімей змогли накопичити достатні суми фінансових резервів. Зазначене спричинилося до зниження рівня життя українців в умовах фінансово-економічної кризи 2008-2009 років і в наступні роки та поглибило розшарування в доходах різних верств населення [6].

На думку М.М. Чорнобай, серед показників, які визначають рівень матеріального добробуту населення, в тому числі сільського, можна виділити сукупні ресурси домогосподарств [7].

Доходи й витрати населення є одним із найважливіших показників добробуту суспільства, рівня соціального і економічного розвитку і продовольчої безпеки держави, до складу яких включають заробітну плату, прибуток та змішаний дохід, доходи від власності (одержані), соціальну допомогу та трансферти [8].

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження рівня та структури доходів населення як фактора економічної доступності продуктів харчування, встановлення структурних зрушень та їх напрямів, обґрунтування та пропозиції щодо покращення добробуту людей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Доходи населення складаються не тільки із заробітної плати, але включають також і інші види виплат: соціальні допомоги, пенсії, стипендії, доходи від власності, цінних паперів, участі в паях, доходах підприємства, натуральні доходи і т. ін. Тому іншим аспектом зазначеної проблеми є визначення частини оплати праці в доходах населення. Однак і цей показник маловтішаний. Відповідно до побудованого нами графіка структури сукупних ресурсів сільських та міських домогосподарств України, частина оплати праці в сукупних доходах сільського населення значно нижче ніж у міського – 39,4 і 58,6 % відповідно. У той же час доходи від продажу сільськогосподарської продукції, пенсії, стипендії, субсидії, грошова допомога від родичів та вартість спожитої продукції, отриманої від особистого підсобного господарства вищі у сільській місцевості, що свідчить про розвиток натуральних особистих селянських господарств в яких переважають люди пенсійного віку (рис. 1). Функція самозабезпечення селянських сімей продовольством і сьогодні залишається основною для цих господарств, особливо в умовах різкого зменшення платоспроможності сільського населення.

Рис. 1. Структура сукупних ресурсів міських та сільських домогосподарств (на початок 2017 р.), %

Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики України

Більше того, для компенсації скорочення доходів від виробництва у суспільному секторі господарювання значна чисельність селян вимушена нарощувати товарність своїх особистих селянських господарств [9].

Надходження від продажу сільськогосподарської продукції за останні п'ять років зменшилися і коливаються в межах 10 % у загальному обсязі сукупних ресурсів. Доходи від підприємницької діяльності взагалі відіграють дуже незначну роль. Їх частка у сумі грошових надходжень практично не збільшується і становить у середньому 3-5 % [10]. Це вказує на низьку підприємницьку активність сільського населення. Розглядаючи структуру доходів сільських і міських жителів, ми спостерігаємо велику розбіжність: питома вага оплати праці в структурі доходів значно менша у сільських жителів, ніж у міських домогосподарствах.

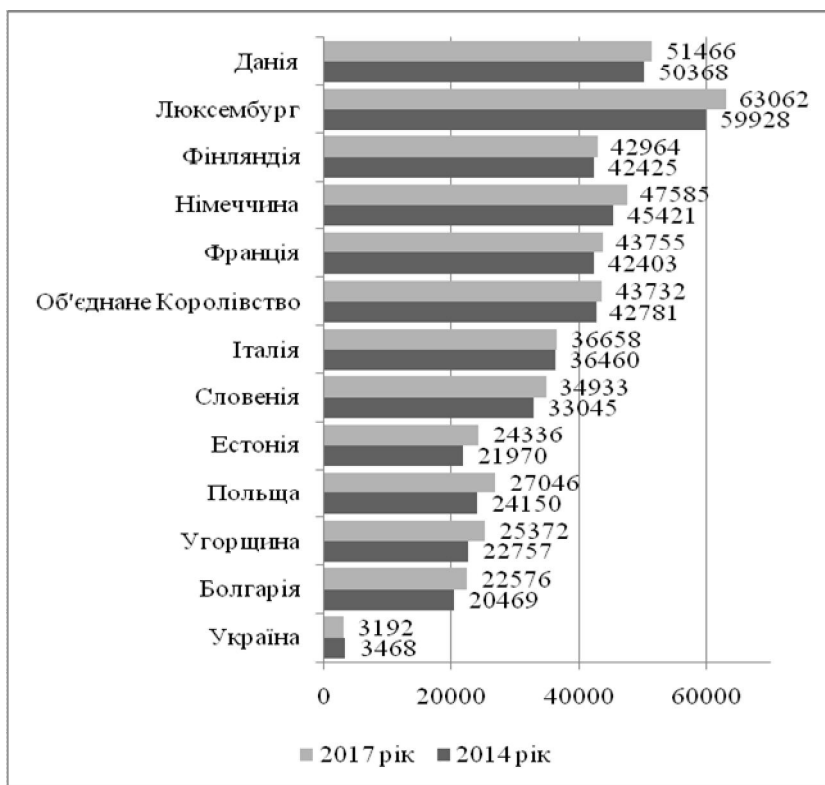
Заробітна плата, доходи громадян є концентрованим вираженням ефективності економіки і соціальної політики держави. Існуюча концепція загальної низької заробітної плати призвела до неминучої руйнації трудового потенціалу, його деградації. Знецінення робочої сили, яке фактично відбулося за 1990-1999 рр., та 2014-2017 рр. і пов'язане із цим різке зниження реальної заробітної плати призвели до того, що заробітна плата неспроможна забезпечити найманому працівникові умови для нормальної життєдіяльності й повноцінного відтворення робочої сили [11].

Багатий досвід ринковорозвинутих країн доводить, що одним з головних чинників продовольчої безпеки є рівень заробітної плати. Саме він визначає доступність до продовольства населення, а відтак і можливості повноцінного відтворення робочої сили. Зниження рівня заробітної праці працюючих призвело економіку США, Великобританії та інших розвинутих держав до стану криз та депресій. Але аналіз економічної політики нашої країни та деяких держав пострадянського простору свідчить про те, що їм властиві однакові помилки: рівень середньомісячної номінальної заробітної плати у вітчизняній економіці значно поступається ринковорозвинутих європейським країнам, а її підвищення відбувається дуже повільними темпами, а в останні роки навіть зменшується (рис. 2) [12].

Наведені дані показують, що Україна за рівнем середньої заробітної плати критично відстає від усіх країн Європейського Союзу. Так, у 2017 р. середня місячна заробітна плата у доларовому еквіваленті в Україні становила 266, тоді як у 2014 р. – 289 дол. США.

Оплата праці як основне джерело особистих доходів більшості громадян повинна відповідати вартості робочої сили, тобто бути достатньою для задоволення різнобічних потреб працівників на рівні, який може забезпечити на цей час економіка країни [4].

Прямим наслідком низького рівня заробітної плати стало те, що заробітна плата перестала бути надійним, заснованим на праці, джерелом відтворення робочої сили, а продуктивна праця не розглядається як життєва потреба. Стимулювання зростання реальної заробітної плати сприятиме запровадженню в нашій державі, за досвідом зарубіжних країн із розвинутою економікою, практики додаткової оплати праці в заздалегідь визначених розмірах за зростання реальної продуктивності праці [14].

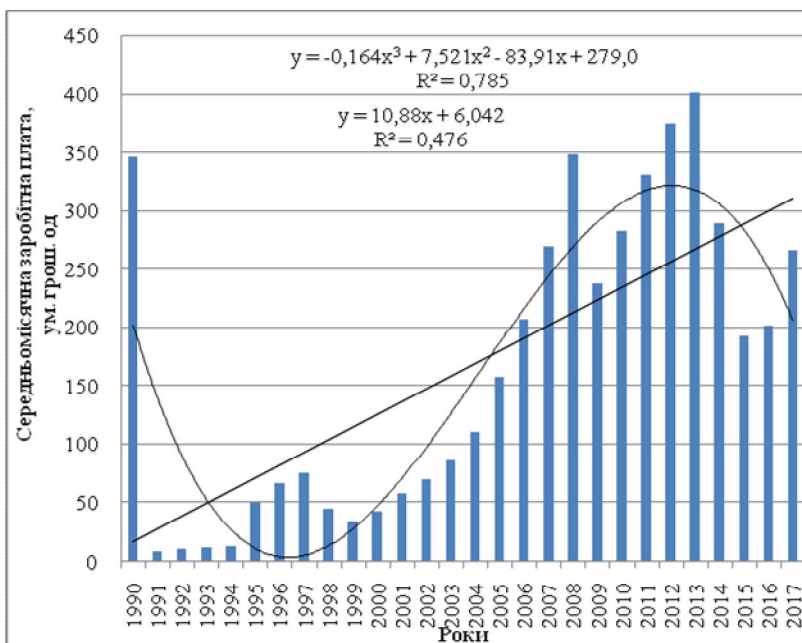

Рис. 2. Рівень річної заробітної плати в Україні порівняно з країнами Європейського Союзу, дол. США

Розраховано за даними [13]

Вищезгадані причини та аналіз рівня заробітної плати підтверджують той факт, що в умовах ринкових перетворень ціна робочої сили повинна визначатися залежно від попиту і пропозиції на ринку праці. Це дозволить заробітній праці як економічній категорії повернути їй справжній зміст, що слугуватиме для працівників джерелом відтворення здатності до праці і відповідно до умов виробництва.

Для кількісної оцінки основної тенденції зміни оплати праці в економіці України застосуємо аналітичне вирівнювання динамічного ряду за допомогою рівняння параболі третього порядку (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка середньомісячної оплати праці в галузях національної економіки України (ум. грош. од.)

Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики України

Економічний зміст отриманих рівнянь можна тлумачити таким чином: у 1990 р. вирівняний показник по Україні в цілому та у сільському господарстві 279,02 ум. грош. од. Початкова швидкість зниження для цих показників 83,91 ум. грош. од. відповідно. Середнє прискорення зміни щорічних рівнів середньомісячної оплати праці становить 7,521 ум. грош. од.

Ще одним показником що впливає на економічну доступність продукції є катастрофічні затримки та невіплати працівникам заробітної плати. Свого пікового значення в Україні загальна заборгованість заробітної плати досягла у 1999 р. і становила 6518,6 млн. грн. На сьогоднішній день в країні ведеться активна політика стосовно зниження заборгованості по заробітній платі, але й зараз вона становить 2368 млн. грн. – це найвищий показник заборгованості за останні 5 років (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка суми заборгованості з виплати заробітної плати по Україні (станом на початок року, млн. грн.)

Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики України

Підводячи підсумок, слід зазначити, що результат неефективної політики значно вплинув на рівень реальної заробітної плати, який знизився у декілька разів, тобто вона фактично втратила свої основні функції – відтворювальну та стимулюючу. В той же час зберігаються і негативні тенденції: оплата праці в структурі і грошових, і сукупних доходів утримується на низькому рівні, її частка коливається в межах 50% доходів; зростає частка соціальних трансфертів, що обумовлює зростання навантаження на державний бюджет, а в населення – збереження утриманських настроїв, перекидання відповідальності за власний добробут на плечі держави. Це обумовлює необхідність суттєвого удосконалення структури доходів населення, що має стати одним із пріоритетних завдань державної політики доходів.

Висновки: провівши глибокий аналіз соціально-економічного стану доходів населення та оплати праці в Україні, зокрема в сільському господарстві, хочеться відмітити те, що доходи населення настільки мізерні, що подолання бідності особливо на селі має стати пріоритетним напрямком у подальшому розвитку країни. Після здобуття Україною незалежності країна опинилася в складній економічній та соціально-політичній кризі, що дуже вплинуло на всі процеси життєдіяльності людей – значно знизився рівень зайнятості, погіршилися умови життя, знизилася купівельна спроможність населення. Держава має сприяти підвищенню рівня економічної незалежності населення шляхом зростання трудових доходів та доходів від підприємницької діяльності. Отже необхідно забезпечити суттєве зростання оплати праці на основі підвищення якісних характеристик робочої сили, нагромадження людського капіталу та ефективного його використання у виробничому процесі. Необхідно також створити сприятливі економічні, організаційні та правові умови для розвитку підприємницької діяльності, підвищення її ефективності та виведення із тіньового сектору економіки. Оскільки проблема економічної доступності продовольства стоїть дуже гостро в Україні, а підвищення рівня добробуту населення гальмується низкою суб'єктивних і об'єктивних причин, ця тема є проблемною і актуальною, що в свою чергу обумовлює розширення досліджень у цьому напрямку.

Література.

1. Що таке світова продовольча безпека і чому Україна посідає 63 місце у рейтингу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bakertilly.ua/news/id1458>.

2. DRAFT DECLARATION OF THE WORLD SUMMIT ON FOOD SECURITY. – [Electronic resource]. – Access mode: http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/Summit/Docs/Declaration/WSF_S09_Draft_Declaration.pdf

3. Закон України «Про продовольчу безпеку України». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=40276&pf35401=191014>

4. Борщевський П.П. Матеріальний добробут сільських жителів / П.П. Борщевський, В.В. Вітвицький, В.С. Дієсперов; за ред. П.Т. Саблука, М.К. Орлатого. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – 369 с.

5. Федулова І.В. Дослідження продовольчої безпеки: принципи і підходи щодо оцінки / І.В. Федулова // Стратегія економічного розвитку України. – 2014. – № 34. – С. 40-46.

6. Борейко В.І. Доходи та витрати населення України в ХХІ столітті / В.І. Борейко // Наукові записки. Серія «Економіка», 2013. – Вип. 21. – С. 116-120.

7. Чорнобай М.М. Сучасний стан доходів, витрат та матеріального добробуту сільського населення / М.М. Чорнобай, Л.М. Чорнобай // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2016. – № 1(30). – С. 130-136.

8. Сидорова А.В. Доходи та витрати населення: статистичне оцінювання, моделювання та прогнозування / А.В. Сидорова, А.О. Коваленко // Фінанси, облік, банки. – 2017. – № 1(22). – С. 154-162.

9. Булавка Л.В. Функціонування особистих підсобних господарств населення в умовах ринкової трансформації [Електронний ресурс] / Л.В. Булавка. – Режим доступу: <http://intkonf.org/bulavka-lv-funktsionuvannya-osobistih-pidsobnih-gospodarstv-naselennya-v-umovah-rinkovoyi-transformatsiyi>

10. Ігнатенко М.М. Трансформація структури доходів та витрат сільського населення [Електронний ресурс] / М.М. Ігнатенко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181(2). – С. 137-142. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnu_econ_2013_181\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnu_econ_2013_181(2)_28).

11. Павловська Н. Необхідність та шляхи забезпечення випереджаючого зростання заробітної плати / Н. Павловська // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 2. – С. 10-16.

12. Черватюк О. Заробітна плата в механізмі трудової мотивації працівників (на прикладі підприємств промисловості Житомирщини) / О. Черватюк // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 5. – С. 42-46.

Average wages. – [Electronic resource]. – Access mode: <https://data.oecd.org/earnwage/average-wages.htm#indicator-chart>

14. Павловська Н. Економічна сутність і методи визначення реальної заробітної плати як показника купівельної спроможності населення / Н. Павловська // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 6. – С. 16-20.

References.

1. Shcho take svitova prodovol'cha bezpeka i chomu Ukraina posidae 63 mistse u reytingu [What is global food security and why Ukraine ranks 63rd in the ranking]. (n.d.). www.bakertilly.ua. Retrieved from <http://www.bakertilly.ua/news/id1458>. [in Ukrainian].

2. DRAFT DECLARATION OF THE WORLD SUMMIT ON FOOD SECURITY. – [Electronic resource]. – Access mode: http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/Summit/Docs/Declaration/WSF_S09_Draft_Declaration.pdf [in English].

3. Zakon Ukrayiny «Pro prodovol'chu bezpeku Ukrayiny» [Law of Ukraine «On Food Safety of Ukraine»]. (n.d.). w1.c1.rada.gov.ua. Retrieved from <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=40276&pf35401=191014> [in Ukrainian].

4. Borshchevskyi P.P., Vitvitskyi V.V., & Diieperov V.C. (2002). *Materialnyi dobrobut cilkykh zhyteliv [The material well-being of local residents]*. P.T. Cabluk, M.K. Orlaty (Eds.). Kyiv: IAE UAAN, p. 369 [in Ukrainian].

5. Fedulova I.V. (2014). Doslidzhennya prodovol'choyi bezpeki; printsipi i pidhodi shchodo otsinki [Food Security Research: Principles and Approaches to Evaluation]. *Strategiya ekonomichnogo rozvitku Ukrainy – Strategy of economic development of Ukraine*, No 34, pp. 40-46 [in Ukrainian].

6. Boreyko V.I. (2013). Dohody ta vytraty naselennya Ukrainy v XXI stolitti [Revenues and expenditures of the population of Ukraine in the XXI century]. *Naukovi zapysky. Seriya «Ekonomika» – Proceedings. Series «Economics»*, part 21, pp. 116-120 [in Ukrainian].

7. Chornobay M.M., & Chornobay L.M. (2016). Suchasniy stan dohodiv, vytrat ta material'nogo dobrobutu naselennya [Current state of income, expenses and material welfare of rural population]. *Zbirnyk naukovykh prats' Tavriys'kogo dergavnogo agrotehnologichnogo universytetu (ekonomichni nauky) – Collection of scientific works of the Tauria State Agrotechnological University (economic sciences)*, No 1(30), pp. 130-136 [in Ukrainian].

8. Sydorova A.V., & Kovalenko A.O. (2017) Dokhody ta vytraty naselennia: statystychni otsiniuvannia, modeliuvannia ta prohnouzuvannia [Income and expenditure of the population: statistical estimation, modeling and forecasting]. *Finansy, oblik, banky – Finance, accounting, banks*, No 1(22), pp. 154-162 [in Ukrainian].

9. Bulavka L.V. Funktsionuvannia osobystykh pidsobnykh gospodarstv naselennia v umovakh rynkovoï transformatsii [Operation of personal subsidiary households in conditions of market transformation]. (n.d.) *intkonf.org*. Retrieved from <http://intkonf.org/bulavka-lv-funktsionuvannya-osobistih-pidsobnih-gospodarstv-naselennya-v-umovah-rinkovoyi-transformatsiyi> [in Ukrainian].

10. Ihnatenko M.M. (2013). Transformatsiia struktury dokhodiv ta vytrat silskoho naselennia [Transformation of income and expenditure structure of rural population.]. *Naukovi visnyk Natsionalnogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Ser. : Ekonomika, abrarnyi menedzhment, biznes - Scientific herald of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. Ser. : Economics, agrarian management, business*, Issue 181(2), pp. 137-142. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_econ_2013_181\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_econ_2013_181(2)_28) [in Ukrainian].

11. Pavlovcka N. (2001) Neobkhdnict ta shliakhy zabezpechennia vyperedzhaiuchoho zroctannia zarobitnoi platy [Necessity and ways to ensure a protracted growth of wages]. *Ukraina: aspekty pratsi – Ukraine: Occupational labor*, No 2, pp. 10-16 [in Ukrainian].

12. Chervatiuk O. (2002) Zarobitna plata v mekhanizmi trudovoi motyvatsii pratsivnykiv (na prykladi pidpriiemctv promylovosti Zhytomyrshchyny) [(Earnings in the mechanism of labor motivation of workers (on the example of the enterprises of the industrial zone of Zhytomyr region)]. *Ukraina: aspekty pratsi – Ukraine: Occupational labor*, No 5, pp. 42-46 [in Ukrainian].

13. Average wages. – [Electronic resource]. – Access mode: <https://data.oecd.org/earnwage/average-wages.htm#indicator-chart> [in English].

14. Pavlovcka N. (2001) Ekonomichna cutnict i metody vyznachennia realnoi zarobitnoi platy yak pokaznyka kupivelnoi cpromozhnocti nacelennia [Economic methods and methods of determining real wages as an indicator of purchasing power]. *Ukraina: aspekty pratsi – Ukraine: Occupational labor*, No 6, pp. 16-20 [in Ukrainian].

Анотація.

Кошкада І.В., Шелудько А.В. Економічна доступність населення до якісного і безпечного продовольства.

В статті було визначено пріоритетність економічної доступності населення до якісного продовольства у достатній кількості. Зазначено, що проблема економічної доступності тітко пов'язана з якістю життя населення. Економічна доступність харчових продуктів – стабільна можливість придбання усіма соціальними і демографічними групами населення основних харчових продуктів в цінах, обсягах, асортименті та відповідної якості, необхідних для забезпечення раціонального харчування. Саме можливість придбання визначається доходами населення і цінами на продовольство. В дослідженні було проведено глибокий аналіз доходів населення, відповідно до якого населення України знаходиться вкрай скрутному становищі – його купівельна спроможність дуже низька. В свою чергу збільшення купівельної спроможності сімей, а от же і зростання попиту на інші – нехарчові товари становить не тільки продовольчу безпеку, а й економічну безпеку держави. Визначено пріоритети подолання кризового стану доходів населення шляхом створення сприятливих економічних, організаційних та правових умов для розвитку підприємницької діяльності, підвищення її ефективності та виведення із тіньового сектору економіки.

Ключові слова: продовольча безпека, економічна доступність, добробут населення, заробітна плата.

Аннотация.

Кошкада И.В., Шелудько А.В. Экономическая доступность населения к качественному и безопасному продовольствию.

В статье были определена приоритетность экономической доступности населения к качественному продовольствию в достаточном количестве. Отмечено, что проблема экономической доступности четко связана с качеством жизни населения. Экономическая доступность пищевых продуктов – стабильная возможность приобретения всеми социальными и демографическими группами населения основных продуктов питания в ценах, объемах, ассортименте и соответствующего качества, необходимых для обеспечения рационального питания. Именно возможность приобретения определяется доходами населения и ценами на продовольствие. В исследовании был проведен глубокий анализ доходов, согласно которому население Украины находится крайне затруднительном положении – его покупательная способность очень низкая. В свою очередь увеличение покупательной способности семей, а вот же и рост спроса на другие – непивцевые товары составляет не только продовольственную безопасность, но и экономическую безопасность государства. Определены приоритеты преодоления кризисного

состояния доходов населения путем создания благоприятных экономических, организационных и правовых условий для развития предпринимательской деятельности, повышение ее эффективности и вывода из теневого сектора экономики.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, экономическая доступность, благосостояние населения, заработная плата.

Abstract.

Koshkalda I.V., Shelud'ko L.V. Economic accessibility of the population to high quality and safe food.

The article describes the high priority of economic accessibility of the population to quality food in sufficient volumes. Clear link determined between the economic accessibility and quality of population life. The economic availability of food products is a stable possibility for all social and demographic groups of population to purchase basic food products at prices, volumes, assortment and quality needed to ensure a healthy diet. The purchasing possibility determined by the population income and food prices. The study delivers profound analysis of incomes, which proves the very difficult situation for Ukrainian population; its purchasing power is very low. In a turn, an increase in the families' purchasing power and respectively in demand growth for others - non-food products represents not only food security, but also economic security of the Country. The priorities of population's income crises overcoming are determined through creating favorable economic, organizational and legal conditions for the development of entrepreneurial activity, its efficiency increase and exit from the shadow economy sector.

Key words: food security, economic affordability, welfare, wages.

УДК 631.11: 658

КРИТЕРІЇ ГРАДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ЗА РОЗМІРОМ ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАВДАНЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

**МАРЕНИЧ Т.Г., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання поділу підприємств за їхнім розміром має важливе значення, оскільки від його вирішення залежить: обсяг статистичного спостереження; дослідження ефективності діяльності малих, середніх і великих підприємств; розробка державних програм підтримки суб'єктів малого й середнього бізнесу місцевого, регіонального та національного рівнів; система оподаткування та податкові преференції; організація бухгалтерського обліку, контролю і звітності; порядок кредитування; освіта, навчання, перекваліфікація підприємців тощо.